

valamint mindenki kivétel nélkül részesül ebből a társadalmi támogatásból.

Kiegészítésül hadd fűzzem még hozzá a fentiekhez, hogy a népnegyed nem csupán a szokásos értelemben vet nyugdíjjogosultságot jelenti. Emellett özvegyi- és családi-nyugdíjként, valamint rokkantsági és munkaképtelenségi nyugdíjként is szerepel, vagyis azonnal folyósításra kerül, mielőtt valamelyik szülő meghal, vagy valakit 50 százalékos rokkantnak nyilvánítanak. – Érdekessége a törvénynek, hogy az özvegyi segélyt és nyugdíjat a férjnek is biztosítja a feleség halála esetén, nemcsak fordítva. A nyugdíj-korhatár egyébként 70. életév betöltése, ami középeurópai szemmel nézve első pillanatban talán tulságosan is magasnak látszik, tudni kell azonban ehhez azt, hogy Norvégiában az átlagos életkorhatár messze felülmúlja a közép- és déleurópai életkor-átlagokat.

Akkora anyagi terhet, mint amit a fentebb fölvezetett általános népnegyed bevezetése jelent, a norvég állam természetesen nem tudja minden ellenszolgáltatás nélkül vállalni. A törvény éppen ezért előírja, hogy mindenki, akire a nyugdíj vonatkozik, vagyis gyakorlatilag minden norvég munkavállaló és dolgozó, jövedelmének négy százalékát tartozik az állami nyugdíjalap javára befizetni. Az általános népnegyed azonban szinte páratlan szociális reform jellegét kapta azáltal. Hogy azonnali hatállyal lépett életbe ez év január elsején. A mostantól nyugdíjban részesülők ugyanis nem járultak hozzá nyugdíjazásuk finanszírozásához! A norvég társadalom azonban erkölcsileg és anyagilag egyaránt elég erősnek érezte magát ahhoz, hogy a népesség idősebb rétegeinek anyagi helyzetét azonnal hatállyal bevezetett általános népnegyeddel emelje-javítsa meg. Igen jellemző, hogy kivétel nélkül minden egyes politikai part és csoportosulás egyetért ezzel a törvénnyel, mellyel a norvég társadalom, a norvég jóléti állam újból méltónak mutatkozott alkotmányában lefektetett elveihez és szociális szellemének világszerte ismert jóhíréhez. Hangzatos, de üres frázisok helyett sokirányú és hathatós szociális gondoskodásáé növeli polgárainak biztonságát és anyagi jólétét. Az olyan lépések, mint a tavaly bevezetett és mindenkit egyként megillető négyhetes fizetéses szabadság minden évben, valamint a most életbeléptetett általános népnegyed valóban és szemmel láthatólag járul hozzá az emberi élet szebbé, értelmesebbé, tartalmasabbá tételéhez.

Műsorvezető: Nyugati Levelek című sorozatunkban felolvastuk Sulyok Vince levelét.

Szabad Európa Rádió

1967. február 17.

Sulyok Vince :

Anne Pedersdatter hatvan év távlatában

Hang I.: Érdekes, értékes és egyben igen népszerű színházi művet ujtott fel az oszlói Nemzeti Színház pár hete; ősbemutatója közel hatvan éve volt ugyanebben a színházban. A darab írója Hans Wiers-Jenssen, nem tartozik azok közé a norvég drámaírók közé, akiknek világszerte ismerik nevét, mint például Henrik Ibsen-ét, vagy Bjørnstjerne Bjørnson-ét is. Pedig legalább ez az egy alkotása valóban megérdemli a figyelmet és érdeklődést. A helyzet persze az, hogy a drámája, melynek címe "Anne Pedersdatter", valóban el is érte a világsíkot, ez azonban anélkül történt, hogy írójának a neve is átment volna köztudatba. Olyannyira így van ez, hogy még hazája, Norvégia irodalomtörténeti kézikönyve is csak rövidre szabott bekezdésekkel méltatják Hans Wiers-Jenssen irodalmi-színházi tevékenységét.

Pedig ami "Anne Pedersdatter"-t illeti, már önmagában az a tény is, hogy több mint ötven esztendőn át újból és újból felújításra került norvég és külföldi színházakban, s mindegyik alkalommal évekig kellett reperoáron tartan, arra lenne bizonyosság, hogy az irodalomtörténészek részéről is több figyelemre lenne érdemes. Különösen fontos és áruklódó a hazai sikerek mellett a mű külföldi pályafutása, a külföldi elismerések sorozata. Már 1908-ban, az oszlói ősbemutató évében pedig a dániai és svédországi, 1911-ben

pedig az angliai bemutatókra is sor került és többször fel is ujitották. Mindezekben az országokban könyvalakban is nagy let az “Anne Pedersdatter” sikere, Olaszországban pedig, ahol 1918-ban került először színpadra, Ottorino Respighi zeneszerző operává is feldolgozta “La fiamma”, azaz “A láng” címmel. Még fontosabb a siker, melyet a darab nyomán 1943-ban készített nagyszerű dán film, a “Vredens dag”, vagyis “A harag napja” elért világszerte, nem utolsó sorban a tengerentúlon. Ez a film joggal tartozik a jelentős művészi filmalkotások sorába.

Hang II.: Az “Anne Pedersdatter” elsősorban nagy színpadi erejének, szcenikus hatásosságának köszönheti ezt az immár több mint fél évszázada tartó népszerűségét. Írója izig-vérig színházi ember volt, aki életközéltől, mindennapi gyakorlatából ismerte a színház, a színpadi technika minden csinját-binját, fogását, a látványosság és hatáskeltés eszközeit. Ez a szakismeret azonban önmagában véve kevés let volna ahhoz, hogy Hans Wiers-Jenssen maradandó értékű drámai alkotást tudjon létrehozni. A színháztechnikában való jártasságához azonban jelentős költői megjelenítő erő is társult nála, - legalábbis azokban a szerencsés esetekben, amikor amikor a választott téma valóban angazsálni tudta.

Hang I.: Ilyen szerencsés vállalkozása volt az “Anne Pedersdatter” is. Három tényező is kedvezően játszott ennél össze ahhoz, hogy a legjobb alkotásává, jó drámává sikerredhetett. Ezek az író történelmi-vallástörténelmi érdeklődése, szülőföldje, Bergen iránti lelkes ragaszkodás, valamint a lélektani problémák iránti szenvedélyes érdeklődése voltak. Mindháromnak igen fontos szerep jutott az “Anne Pedersdatter” megírásánál.

A dráma színhelye ugyanis a szülővárosa, Bergen let- de történelmi visszavetítéssel a 16. Század közepére- Hü képét adja annak a változatos, forrongó és alakuló kornak, amikor a Németországon és Dánián át Északra följutó lutheri reformáció mind nagyobb és nagyobb teret hódított idefönt is, a katolicizmust fokról-fokra visszaszorítva. A 16.század azonban egyuttal a hirhedt boszorkánypercek és boszorkányégetések százada is volt itt Északon, s az “Anne Pedersdatter” című dráma is lényegében egy ilyen hitelesen megtörtént boszorkányégetési históriára alapszik. Maguk a benne szereplő személyek is mind valamennyien történelmileg hiteles személyek: Absalon bergeni várpap éppúgy, mint fia Martin, aki éppen Wittenbergából érkezik haza, ahol evangélikus teológiát tanulni volt, valamint Absalon várpap fiatal, még tulajdon fiánál is fiatalabb új felesége, Anne Pedersdatter is. Martin teológus és az egészséges, életerőtől duzzadó fiatalasszony találkozása végzetes lesz: a szerelmi téren öreg férjétől elhanyagolt asszonyban szenvedélyes vonzalom ébred mostohafia iránt, aki – mint hamarosan kiderül – hasonló érzéseket táplál atyja ifjú felesége iránt. Az öreg Absalon előtt természetesen nem sokáig maradhat titokban a szerelmi viszonyra fejlődő kölcsönös vonzalom, - a fiatal feleség egyébként nem is próbálja tagadni-rejtegetni a dolgot, s az öreg várpap szive nem bírja elviselni a tragikus csapást: belehal.

Hang II.: A modern erotica háromszög-dráma ekkor változik át a kor makáber stílusa szerinti katasztrófává: az özvegyet azzal vádolják meg a templomban a püspök, papok és gyülekezet színe előtt, hogy boszorkánykodással kerítette hálójába, szerzett hatalmat a fiatal Martin teológus fölött, hogy boszorkánysággal érte el az öreg Absalon pap halálát is. Egyetlen valaki menthetné csak föl a végzetes következményekkel fenyegető vád alól a fiatalasszonyt: Martin megtehetné ezt, ha tanusitaná, hogy vonzalmuk, szerelmük kölcsönös! A teológus azonban hallgat...így Anne Pedersdattert istenítélet alá kell vetni a kor szokása és a püspök parancsa értelmében, vagyis máglyára kell mennie.

A dráma legjelentősebb erényei közé tartozik az a könyörtelen igazságtörékvés, amellyel az író a 16. század történelmi, kulturális és társadalmi viszonyait veszi vizsgálat alá. A túlromantizálás veszélyét sikeresen elkerülve fest józan – majdnem kiábrándítóan józan! – képet a norvégiai reformáció korának fanatizmusáról és babonáságáról, arról az egész lutheri mozgalomra jellemző kettőségről, amely abban nyilvánult meg, hogy míg a reformáció bizonyos területeken és kérdésekben humanista irányu kitérüléshez vezetett, addig más kérdésekben éppen ellenkezőleg bezártásgot, beszűkülést, elvakult fanatizmust hozott magával. Hans Wiers-Jenssen szemmértéke és ítélete a 20-ik század emberéé.

Hang I.: De nem csupán történelemszemléletének realitásával tünik ki ez a több mint fél évszázada írott norvég drama, hanem az elmélyült lélektani ábrázolással is. Drámájának konfliktusa lélektani konfliktus. A már szinte elvakult vallási szenvedély éppúgy, mint a hasonlóan mértéken felüli erotikus szenvedély lényegében egy töről fakadnak a darabban, s kitünően motiváltak. Külön ki kell ezzel kapcsolatban hangsúlyoznunk, hogy mindezt akkor hozta létre a norvég író, amikor Freud tanairól igen kevesen tudtak és hallottak még a nagyvilágban, legvalószínűbben maga az író sem. A drámáját ért támadások is, eltekintve a norvég evangélikus egyház részéről indítottaktól, általában az ember érzékiségének, rejtett belső életének őszinte felkutatására való törekvései miatt következtek be. Akkor, a század első éveiben, valóban forradalminak hathatott szabadszájúsága, a mai olvasót és nézőt azonban hozzászoktatta már mindenhez az elmúlt évtizedek irodalma.

Az “Anne Pedersdatter” című dráma viszont nem csupán amiatt örízte meg hat évtizeden át is

változatlanul frissességét, erejét és népszerűségét, mivel jó történelmi képet rajzolt a 16. századi Norvégiáról, s mégcsak nem is amiatt, mivel úttörő módon analizálta és ábrázolta hősei lelki motivumait, hanem mivel Hans Wiers- Jenssen jól átépítette azt fel, jól írta meg, a színpad törvényeinek és technikájának mesteri ismeretében.

Műsorvezető: Folytatjuk Kulturális Műsorunkat. Zenei munkatársunk megemlékezése következik a hatvanéves Veress Sándrról.

Szabad Európa Rádió

1967. március 6.

Sulyok Vince :

Kinyilatkoztatás

Hang: “Kinyilatkoztatás”, - ez a címe az egyik svéd napilap, a Skónske Dagbladet ama cikkének, amellyel a nemrégiben svédül megjelent Magyar elbeszéléskötetet bemutatja olvasóinak. A többi svédországi sajtóvisszhang és méltatás is joggal viselhetne ezt a címet, hiszen – miként ez belőlük kiderül – a modern magyar elbeszélésművészetnek ez a reprezentatív bemutatkozása valóban a kinyilatkoztatás erejével hatott a magyar irodalom nagy értékeiről oly keveset, vagy éppenséggel semmit sem tudó svédek számára. A kötetet, melynek Moderna ungerska berättare, azaz Modern Magyar elbeszélők a címe, a stockholmi Norstedt kiadó jelentette meg. Az anyag válogatása és fordítása a Stockholmban élő fiatal magyar költő, Thinsz Géza, valamint az ismert Magyar fordító, Csatlós János munkája. A gyűjtemény tizennyolc 20. századi magyar író husz elbeszélését tartalmazza. Az elbeszélések elé Thinsz Géza irt tartalmas és tömör előszót.

Ez a több mint kétszáz oldalas, egyszerűségében is szép és izléses elbeszélésgyűjtemény szándékaiban, tartalmában és nivójánál fogva egyaránt méltó folytatása és értékes láncszeme annak a munkának, amelyet a külföldre szakadt magyar értelmiség legjobbjai végeznek annak érdekében, hogy a testvértelen nyelvnek megközelíthetlenségébe zárt, de kimagasló értékekkel rendelkező magyar irodalmat megismertessék külfölddel. E törekvések eddigi legnagyobb eredménye kétségtelenül az az egyedülállóan nagyszerű és gazdag antológia, amely a tavaly tragikus körülmények között meghalt Gara László tevékenysége nyomán Párizsban 1962-ben “Anthologie de la poésie hongroise du XIIe siècle á nos jours”- címmel jelent meg. Ezt a nagy művet sok kisebb antológia és gyűjtemény követte az elmúlt évek során, s számtalan továbbiaknak a szerkesztése és kiadása van folyamatban. A mai magyarországi kulturpolitika irányítói rosszindulattal, gyanakvással és fanyalgással reagálnak csak a Magyar irodalmi emigrációnak erre a páratlanul értékes és ugyanaakor önzetlen munkájára. Pedig annak bizonyossága, hogy a hazától távolszakadtak is mennyire ragaszkodnak mind magyarságukhoz, mind a magyarság közös nemzeti értékeihez. A külföldi magyarok kezdeményezése és szerkesztése alapján nyugateurópai nyelveken kiadott magyar irodalmi antológiák általában messze felülmúlják a hivatalos budapesti közreműködéssel létrejött hasonló kiadványokat – mind nyelvi-minőségi, mind tartalmi tekintetben. Gara antológiájától a mostani svédnyelvű elbeszéléskötetig mindegyik emigráns munka a magyar irodalom, a magyar szellem egységességének a demonstrációja. Pártszempontok és az írók politikai hovatartozásának méricskélése helyett egyetlen kritérium érvényét ismerik csak el: a minőségét.

Ez a minőségi elv vezérelte a svédnyelvű magyar elbeszéléskötetet összeállítóit, Thinsz Gézát és Csatlós Jánost is munkájukban. Céljuk, miként ezt Thinsz előszavában tömören kifejti a modern magyar elbeszélőirodalom legjobb alkotóinak és legfontosabb irányzatának a bemutatása egy-egy kiemelkedő íróegyéniség egy vagy két novelláján keresztül.

Kiindulópontul az oly fontos szerepet játszó folyóirat, a Nyugat megindulását, 1908-at választották – s igen helyesen, jelezve ezzel azt a tematikailag és megformálás tekintetében egyaránt merőben újat, ami a magyar szépprózában a századfordulóval, a nyugatosok föllépésével kezdődött el. Ezt a ma már halott nemzedéket Krudy Gyula “Dunai életmentő” és “Józsefvárosi emlék” című novella, Móricz Zsigmond